

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Тотко Стоянов

член на научното жури за оценка на качествата на дисертационния труд на **Юлий Емилов Стоянов**, редовен докторант към катедра Археология – Софийски университет „Св. Климент Охридски“ на тема: „**Елинистическа Тракия и латенският свят Културни контакти и взаимодействия през IV-I в. пр. Хр.,**” представен за присъждане на **образователна и научна степен “Доктор”**

Тридесет години след публикуването на дисертацията на М. Домарадски *Келтите на Балканския полуостров IV-I в.* археологическият материал по тази тема набъбна значително, както и литературата свързана с неговата интерпретация в локален и европейски контекст. В много случаи традиционната интерпретация с „келтското нашествие” и пр. вече не е удовлетворяваща. В този смисъл, предложеният дисертационен труд е актуален.

Многопластовата проблематика, която е обект на изследването, е намерила израз в нетрадиционно формулираното заглавие на труда. В уводната му част докторантът Юлий Емилов Стоянов е формулирал и обосновал целите на изследването, хронологическия обхват, методите на изследване и избраната структура на работата. Те са предшествани от изясняване на основните понятия като “латенски свят” “латенизация”, “елинизация” и пр., съществени за разбиране на начина, по който той разглежда проблематиката. Целта на труда, да се анализират и изведат заключения за археологическите данни и сведения от античните извори за механизмите и формите на контакти между индивиди и групи от елинистическа Тракия с техните съвременници от латенска Европа, са въведени не в обичайните статични граници на Тракия, а в динамични рамки на елинистическа Тракия, отговарящи на и взаимозависими с динамичните рамки на латенския свят и неговите регионални проявления в Централна Европа и на Балканите. Хронологията е извлечена от съвременните периодизационни схеми за латенския свят и съответстващите периоди на елинистическата епоха. Новаторски е подходът и към избраните методи на изследване – “комбинация между *контекстуалния* подход при анализ на информацията от археологически проучвания (*по асемблажи*) и сравнения по *формално-типологически* признаци на отделни групи от находки”, които, според докторанта, предоставят възможности „за проверка на многобройните съвременни теоретични модели за механизми за контакт и взаимодействие между индивиди и групи от различни общности, както и за отражението на тези отношения в археологическите данни.”

Целите, методите и подходите са предопределили и съответната структура на дисертационния труд, чийто основен текст има на пръв поглед „класически“ вид – въведение, три глави и заключение. Всъщност, всяка от главите е едно обемисто изследване, което може да има и самостоятелен „живот“.

Вместо обичайният каталог или каталози, за да се анализират и представят основните факти и артефакти, с оглед на спецификата на темата и изворовата база, Юлий Стоянов е изработил 79 табла, в които анализираната информация е представена в хистограми, карти, типологически таблици и други графични данни, които да илюстрират по подходящ начин текстовете на трите глави.

Първата глава, *История и проблеми на проучванията*, е не просто историографски преглед, а обхватно и задълбочено, критично проследяване по обособени от автора исторически периоди и тематични проблеми на развитието на изследванията в България, на Балканите и Европа, като не са загърбени дискусии, школи и течения. Тази глава е сериозен принос и фундамент за по-нататъчни изследвания в цялата гама от теми и проблеми. Тук се открояват ясно впечатляващата осведоменост и познаване в дълбочина на огромен масив от обща и специализирана литература за елинистическа Тракия, елинистическия свят и латенска Европа.

Втората глава, *Антични сведения и археологически данни за келтските нашествия в Тракия*, е до голяма степен сърцевината на този обемист труд. Тук са приложени избраните методологически похвати, след като материалът - археологически данни и извори, са вече познати и класифицирани като изходна база. Всеки от деветте прецизно формулирани тематично параграфа (два от тях с подтеми), в рамките на над 200 страници текст, е демонстриран последователно избраният начин на анализ и синтез, подкрепен с нужния илюстративен материал. Във всеки от тях приносните елементи са налице. Самото формулиране на проблемите, е вече предпоставка за това. Например 2.6 „*Голямото келтско нашествие*“ от края на първата четвърт на III в. пр. Хр. и Тракия. *Антични извори и модерни интерпретации*, следван от 2.7. *Археологически данни за келтските походи в Източните Балкани – деструкции в селищни центрове и разпространение на латенски находки*. Скрупулъозният анализ на извори и археологически находки от сигурен контекст води до синтез в който много от трафаретите са надмогнати. Изводът, че археологическите находки, които могат да се интерпретират като показател за компактно „келтско присъствие“ през късножелязната епоха в Източните Балкани са малобройни, а езиковедските данни от топоними и ономастика имат широк хронологически диапазон до късната античност е един от сериозните резултати от изследването. Сред „частните

случаи”, открити, за илюстрация на проблемния кръг *Латенски импорти и местни модификации – миграция и (или) дифузия* (§ 2.7) са *Мал тепе при Мезек* (2.7.1) и *Метални находки в ”пластичен стил” в земите на гетите* (2.7.2). Откритите възможните интерпретации в конкретните комплекси и находки и възможните причини за появата им в локален контекст, в който са възможни и отговорите – „келтски” майстори в елинистическа Тракия и „тракийски” майстори, работещи по латенски прототипи. Тези възможности поставят нови въпроси за механизмите и измеренията на „технологичния трансфер” между раннаелинистическа Тракия и латенския свят в периода на келтските нашествия. Контекстът и интерпретацията на латенските находки от ранноелинистически селищни центрове в Тракия (§ 2.7.3) е раздел, в който синтезът ще бъде важен за погледа върху материалите от нови археологически изследвания. Изводът, че данните за производство на билатерални фибули в градските ювелирни ателиета успоредно с фибулите от „тракийски тип”, заедно с ясните данни за местни модификации на латенски форми в некрополите от хинтерланда на Севтополис и Сборяново са указание за водеща роля на полотическите и икономическите центрове от градски тип в процеса на частична, избирателна и регионална версия на „латенизация” в различни части на елинистическа Тракия, е убедително аргументиран. Критичният поглед на дисертанта към дискусиата за „етническа” интерпретация на гробни комплекси като „келтски наемници” или „елинизирани и латенизирани” местни войни илюстрира проблемите при определяне на произхода и „индивидуалната” идентичност и води до предложението за формулиране на специфична „войнска идентичност”, която не би следвало да бъде ограничавана в тесни „етнически” или „културни” рамки. Специално внимание е отделено на проблемното келтско царство със столица Тилис и неговия последен владетел Кавар. Тези части са демонстрирани познаването на целият обем данни и интерпретации и е потърсен балансиран поглед в контекста на цялостната визия на автора за елинистическа Тракия. В голямата си част, тези дялове вече са успешно представени в публикациите на Юлий Емилов.

В третата глава, посветена на анализ на ситуацията в Тракия и източните Балкани през все още зле изследваните II-I в. пр. Хр., са направени също сериозни приносни усилия. Бих акцентирал на резултатите от представянето и предложенията за нов поглед върху формулираната и наложена в историографията от специалисти в съседни страни „група Падеа-Панагюрски колонии”.

Заклучението е доста по-обемисто от обичайните. Представен е един сполучлив синтез на получените резултати в отделните части на работата и като цяло.

Считам, че като цяло, докторантът е успял да постигне поставените цели и задачи. Той показва способност за анализ и извличане на максимум информация от огромен и разностранен материал и сполучлив синтез на следващите нива. По отношение на интерпретацията, е на лице завидна зрялост, на места е показана увереност, подплатена с ерудиция. На места докторантът е проявил по-голяма предпазливост. Като научен ръководител заязвавам, че постиженията и приносите, както и цялостният дисертационен труд на Юлий Емилов Стоянов са самостоятелно изследване.

Текстът на дисертацията се отличава с много добър стил – езикът е точен, с прецизно владеене на специфичната терминология, използвана в българската и международната специализирана литература.

Авторефератът представя изчерпателно и адекватно съдържанието на дисертационния труд. Автосправката отразява коректно основните приноси и постижения в дисертацията на автора.

Юлий Емилов Стоянов е автор на единадесет научни публикации и доклади, свързани с темата на дисертацията. Всички те са в престижни издания и акти от научни форуми (с изключение на последната, всички на английски език). Представени са съществени части от постиженията в дисертацията, които вече откритоиха докторанта като авторитетен изследовател в тази сложна проблематика. Като лакмус за оценката му от международната научна общност бих открил студията, в която се прави всестранен анализ на гробницата в Мал тепе при Мезек, в контекста на актуалното състояние на изследванията върху келтската проблематика, касаеща не само Тракия, в която той е съавтор на един от водещите авторитети Vincent Megaw.

В заключение, като имам пред вид цялостните качества на дисертационния труд на **Юлий Емилов Стоянов**, заявявам пред уважаемото жури, че изследването притежава високи научни достойнства и отговаря на изискванията **да му бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор”** и ще гласувам убедено за това.

26.10.2014

София

Проф. д-р Тотко Стоянов

